

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, УПРАВЛІННЯ
ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

СОЦІАЛЬНА РОБОТА: СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК

МАТЕРІАЛИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
18 ГРУДНЯ 2025 РОКУ

ЛЬВІВ – 2026

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Факультет психології та соціального захисту

Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА:
СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
18 грудня 2025 року

Львів – 2026

УДК 316.4.05: 009. 37.032

Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток.
Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 18 грудня 2025 р.; [за ред.: Нагірняк М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2026. 590 с.

Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (грудень 2025 р.) присвячені стратегічним змінам у системі соціальної роботи під впливом воєнного стану. У збірнику проаналізовано перехід до розвивальної парадигми та впровадження інноваційних технологій у соціальну політику. Особлива увага приділена комплексній підтримці ветеранів, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які постраждали від наслідків бойових дій.. Матеріали охоплюють широкий спектр тем: від психологічної реабілітації та соціального супроводу в секторі безпеки до новітніх методів соціального менеджменту та взаємодії державних і громадських інституцій.

Опубліковані тези мають вагоме значення для модернізації вищої освіти та практичної діяльності. Вони спрямовані на: вдосконалення професійної освіти, формування компетентностей, професійних навичок майбутніх соціальних працівників, сприяння активному обміну досвідом між науковою спільнотою та практикуючими спеціалістами, розробку адаптивної та професійної моделі діяльності фахівця соціальної сфери, що відповідає викликам сучасності.

Це видання стане цінним ресурсом для широкого кола читачів, які прагнуть глибоко зрозуміти виклики, що постали перед соціальною сферою в часи війни та масштабних суспільних змін. Книга пропонує ґрунтовний аналіз пріоритетів розвитку галузі. Особливу увагу приділено стратегіям післявоєнного відновлення, що робить видання актуальним як для науковців, так і для практиків.

Головний редактор: НАГІРНЯК Михайло Ярославович

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(Протокол № 3, від 23 січня 2026 р.)*

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2026
© Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук 2026
© Нагірняк М.Я. 2026

ЛІТЕРАТУРА

1. Тимошенко В.І. Глобальні фактори віктимізації населення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. Серія ПРАВО. № 87. Том 3. С. 338–343.
2. Тіточка Т. Основні чинники формування віктимної поведінки неповнолітніх. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика* № 2(4). 2022. 69–73.
3. Тюльпа, Т. М. (2024). Соціальна профілактика негативних явищ: віктимологічний контекст. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: педагогіка, (3). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-3-01-03>.

Ігор КОВАЛЬ, Оксана ТКАЧИК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Операційна психологія трактується як галузь прикладної психологічної науки, орієнтована на підтримку оперативної діяльності у сферах національної безпеки, оборони та громадської безпеки, та зокрема, як спеціалізований напрям військової науки, що охоплює дослідження та практичне застосування закономірностей людської поведінки в умовах військової служби, бойових операцій і пов'язаних із ними екстремальних навантажень. Орієнтована на підтримку оперативної діяльності у сферах національної безпеки, оборони та громадської безпеки. Вона передбачає застосування психологічних знань у форматі консультативної, аналітичної та прогностичної взаємодії з клієнтами – індивідами, групами чи організаціями – для забезпечення ефективного розуміння, розвитку та впливу на поведінкові процеси.

Історичні витоки [3, с. 1] операційної психології пов'язані з масовими програмами військового відбору часів Першої світової війни. Подальший суттєвий розвиток галузі відбувся в період діяльності Управління стратегічних служб (OSS) у Другій світовій війні, де психологи вперше створили комплексні системи оцінювання кандидатів для розвідувальних і спеціальних операцій. Саме тоді було закладено основу сучасних оцінювальних центрів. Після теракту 11 вересня 2001 року роль операційної психології знову зросла: поведінковий аналіз терористичних мереж, оцінювання схильності до радикалізації та прогнозування поведінки екстремістських груп стали ключовими напрямками її застосування. У цьому контексті операційну психологію почали розглядати як спеціальність, що спрямована на використання поведінкових наук для підтримки досягнення цілей національної безпеки.

Сучасне військове середовище характеризується високою динамічністю, комплексністю та невизначеністю, що зумовлено гібридним характером конфліктів, швидкою зміною умов та тісною взаємозалежністю психологічних, соціальних, політичних та інформаційних факторів. За таких умов поведінковий аналіз стає критично важливим не лише для підтримки особового складу, але й для прогнозування намірів противника, оцінювання ризиків, моделювання сценаріїв та розроблення стратегій впливу на населення й соціальні структури.

Професійна діяльність військових операційних психологів є багатовимірною. Одним із ключових напрямів виступає участь у системах відбору й оцінювання. Відповідно до засад операційної психології, людина розглядається як центральний елемент військової системи. Психологи аналізують посадові вимоги, визначають необхідні компетентності та психологічні характеристики, розробляють процедури скринінгу, тестування й інтерв'ювання. За умов розвитку технологій та автоматизації

саме психологічні чинники – мотивація, стійкість, адаптивність, когнітивна гнучкість, саморегуляція та групова згуртованість – визначають ефективність виконання бойових завдань. Відтак, системи відбору мають оцінювати не лише базовий рівень компетентності, а й потенціал до навчання, толерантність до стресу та невизначеності, здатність до командної роботи та відповідність специфічним вимогам підрозділу. До прикладів такої діяльності належать програми підготовки операторів дистанційно керованих літальних апаратів, де психологи визначають ключові когнітивні та емоційні характеристики, розробляють рекомендації щодо підвищення ефективності підготовки та здійснюють аналіз причин зниження продуктивності військовослужбовців.

Важливим напрямом роботи є психологічний супровід військової підготовки [3, с. 2], наприклад, під час тренувань бою в замкнених просторах (CQB) або виконання програми Survival, Evasion, Resistance, and Escape (SERE). Психологи здійснюють спостереження за поведінкою курсантів, аналізують помилки у сприйнятті загроз і прийнятті рішень, визначають когнітивні та емоційні чинники, що призводять до порушень техніки безпеки. На основі отриманих даних вони формують програми розвитку ментальних навичок, спрямовані на підвищення уваги, стресостійкості та ефективної емоційної регуляції. У межах SERE психологи також контролюють дії інструкторів, запобігаючи поведінковому «дрейфу» та забезпечуючи відповідність тренувань етичним і гуманістичним стандартам.

Особливе значення має аналіз групової динаміки. Фактори згуртованості, якості комунікації, довіри та взаємної підтримки визначають спроможність підрозділу виконувати складні завдання та зберігати дисципліну. Психологи досліджують формування лідерства, можливість виникнення токсичних моделей поведінки та вплив стресу на взаємодію в групі, що є критичним під час тривалих ротацій та роботи в умовах ізоляції.

Операційні психологи інтегровані у структуру військових підрозділів і взаємодіють із командирами як експерти з поведінкового аналізу, оцінювання людських ресурсів та прогнозування ризиків. З огляду на розширення спектра завдань сучасних збройних сил, потреба у таких фахівцях постійно зростає.

Поведінковий компонент бойових операцій проявляється також під час аналізу противника [3, с. 3]. Операційні психологи створюють непрямі психологічні портрети лідерів терористичних організацій, прогнозують їхню поведінку, досліджують соціальні структури протиборчих груп та механізми радикалізації. Їхні висновки застосовуються у плануванні інформаційно-психологічних операцій, оцінюванні регіональних ризиків та оптимізації взаємодії персоналу з затриманими.

Паралельно з розвитком галузі виникають численні етичні виклики. Оскільки операційна психологія розвивається швидше, ніж формуються формалізовані стандарти підготовки, фахівці часто працюють у контекстах, що виходять за межі їхньої первинної компетентності. Це потребує постійного підвищення кваліфікації, професійних консультацій та критичної самооцінки власних можливостей. Одним із найскладніших питань є забезпечення інформованої згоди, оскільки психологи нерідко взаємодіють не з особами, яких оцінюють, а з командуванням, що ухвалює рішення. Множинність професійних ролей створює ризик конфлікту інтересів, що може вплинути на об'єктивність і професійну етичність.

У процесі розроблення настанов з практики операційної психології робочою групою АРА на основі міждисциплінарної експертизи та фахового консенсусу було сформовано узгоджені принципи професійної діяльності, що пройшли змістове й юридичне рецензування. Нижче подано таблицю з основними настановами [2, с. 7–14].

Наста нова	Основна ідея	Практичне застосування настанови
1	Прогнозувати вплив своєї роботи на нацбезпеку, оборону та громадську безпеку.	Оцінка, підтримка ефективності виконання завдань та консультації в кризових ситуаціях; визначення меж конфіденційності; забезпечення безпеки та мінімізації шкоди.
2	Усвідомлювати ширший контекст своєї роботи.	Вивчення історій країн, культури, ідеології; обмежуватися межами своєї компетенції ; постійно оновлювати знання; розробляти тренінги для керівників
3	Враховувати правові, регуляторні та наукові основи, поважати права людей.	Використовувати надійні та мінімально інвазивні методи; звітувати тільки релевантні дані; уникати незаконних практик; повідомляти про порушення прав.
4	Підтримувати і розвивати свою професійну компетентність.	Займатися саморозвитком і шукати навчання, консультації та наставництво; вивчати літературу; оцінювати ризики нових програм.
5	Балансувати між вимогами організацій і суспільства з правами та благополуччям окремих осіб.	Визначати ролі, клієнтів та етичні обов'язки; оцінювати вплив участі; документувати та обмежувати висновки релевантною інформацією.
6	Виявляти та вирішувати конфлікти інтересів.	Чітко визначати ролі; уникати дій, що порушують етику; шукати супервізію; модифікувати або відмовлятися від участі у безпосередніх конфліктах.
7	Враховувати рівність, різноманіття та інклюзію.	Використовувати методи відповідно до специфіки; працювати з перекладачами; оцінювати інструменти на предмет упередженості; повідомляти про обмеження методів.
8	Використовувати доказові методи оцінки.	Використовувати науково обґрунтовані методи; зберігати психометричні стандарти; враховувати обмеження інструментів; застосовувати найактуальніші дані.

Таким чином, операційна психологія постає як багатовимірною дисципліною, що поєднує аналітичну, консультативну, навчальну, прогностичну та поведінкову діяльність. Саме завдяки інтеграції психологічних принципів у структуру оперативного планування, підготовки та управління військовими підрозділами стає можливим підвищення ефективності, адаптивності та стійкості армій до викликів ХХІ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткачик О.Т., Яремко Р.Я. Особливості підготовки кризових психологів. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Черкаси: НУЦЗУ, 2025. С. 342.
2. Guidelines for the Practice of Operational Psychology. American Psychological Association. Washington, DC : American Psychological Association, 2023. URL: <https://www.apa.org/about/policy/operational-psychology.pdf/>
3. Staal M.A., & DeVries M.R. Military Operational Psychology. *Psychological Services*. 2020. Vol. 17, № 2. P. 195–198. DOI: 10.1037/ser0000308. URL: https://www.researchgate.net/publication/327641703_Military_Operational_Psychology.

Марина КУЛЬЧИЦЬКА, Галина ХЛИПАВКА

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ХУДОЖНЯ ДОКУМЕНТАЛІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ ДО СПІЛКУВАННЯ З ЛЮДЬМИ З ДОСВІДОМ ВІЙНИ

Повномасштабна російсько-українська війна призвела до появи великої кількості людей із досвідом фронту, полону, окупації та втрати. Водночас цивільне суспільство здебільшого

Момот М. Ефективність психосоціальної підтримки особистості під час переживання кризових ситуацій.....	485
Прийма Ю. Психолого-педагогічні засади соціально-психологічної підтримки підлітків із досвідом альтернативного виховання	488
Руденко П. Соціально-психологічна підтримка як засіб формування стресостійкості та емоційного благополуччя працівників поліції	492
Тимчук Л., Тодоріко А. Міждисциплінарний дискурс захисту прав дитини: партнерство місцевого самоврядування та освіти як соціальна відповідь на сучасні виклики	497
Чечільницька Ю. Особливості емоційного вигорання у фахівців соціономічних професій	503
Амурова Я. Особливості групової психокорекції з особами, які пережили психотравмуючі події	508
Гарбузова Є. Психосоціальна підтримка особистості в умовах війни: засади правового регулювання	513
Попчук М. Мотивація до вивчення англійської мови в умовах війни: виклики та шляхи підтримки професійного навчання у ДСНС	518
Тюльна Т., Петьорін А. Віктимологічна характеристика підлітків	523
Коваль І., Ткачик О. Застосування військових операційних психологів в секторі безпеки та оборони у Сполучених Штатах Америки	529
Кульчицька М., Хлипавка Г. Художня документалістика як інструмент підготовки до спілкування з людьми з досвідом війни	533

Наукове видання

**Соціальна робота:
становлення, перспективи, розвиток**

Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції з міжнародною участю

18 грудня 2025 року

Головний редактор:

Михайло Нагірняк

канд. іст. наук, доцент

ЛДУ БЖД
79007, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35
тел./факс: (8-032) 233-32-40, 233-24-79
e-mail: mail@ubgd.lviv.ua, ndr@ubgd.i.ua

Наукове видання

**Соціальна робота:
становлення, перспективи, розвиток**

Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції з міжнародною участю

18 грудня 2025 року

Головний редактор:

Михайло Нагірняк

канд. іст. наук, доцент

ЛДУ БЖД
79007, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35
тел./факс: (8-032) 233-32-40, 233-24-79
e-mail: mail@ubgd.lviv.ua, ndr@ubgd.i.ua